

Mahere Aromatawai – 2021**Te Reo Rangatira: Te tātari i te ahunga o te reo (91804)****Paearu Aromatawai**

Paetae	Kaiaka	Kairangi
<p>Te tātari i te ahunga o te reo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka tātari i ngā hanga o te reo e panoni ana. • Ka tātari i ngā rerenga kētanga me ngā ritenga o ngā reo e rua. • Ka matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā. 	<p>He kaiaka te tātari i te ahunga o te reo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka āta tātari, ka āta māhitihiti i ngā rerenga kētanga me ngā ritenga o ngā reo e rua. • Ka mārohirohi i ngā take o aua rerenga kētanga. • Ka matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā me ngā take e rerekē ai. 	<p>He kairangi te tātari i te ahunga o te reo.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ka whakapakepake te mārohirohi i ngā take o aua rerenga kētanga. • Ka whakapakepake te matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā me ngā take e rerekē ai.

Taunakitanga

Paetae	Kaiaka	Kairangi
<p><i>Hei tauira taunaki noa:</i></p> <p>I te tuhinga nō te niupepa Pipiwharauora i te tau 1903 e tino kitea ana ngā āwangawanga o te kaituhi mō te waimehatanga o te reo Māori. Ohorere pai ahau ki te pānui ake i reira ēnei momo mānukanuka mō te oranga tonutanga o te reo i tērā wā nō te mea pēnei ahau he āhuaranga tēnei i toko ake whai muri i ngā Pakanga Nui o te ao. Hoi anō, i konei e mārakerake ana te kitea he tokomaha tonu ngā Māori i taua wā kāhore i ngākanui ki te reo, i whakamā i ō rātou Māoritanga, ā, i huri kē ki te reo Pākehā hei oranga mō rātou. Koinei hoki tā Tā Tīmoti Kāretu i kī ai i tāna, arā, e pareā ana te reo Māori ki tāhaki e te iwi Māori, he kore nōna i hiahia ki tōna anō reo. Ko ngā tino ariā o ngā tuhinga e rua ko te matea kia kaha ake te iwi Māori ki te aroha atu ki tōna reo taketake me te whakamātāmua i a ia i mua i te reo Pākehā.</p>	<p><i>Hei tauira taunaki noa:</i></p> <p>Ko tētahi o ngā tino kitenga nōku e pānui ana i ngā tuhinga e rua nei ko te tāmihia o te whakaaro Māori i te whakataihenuatanga o Aotearoa e te iwi Pākehā, ehara kau ko te tāmihia o te reo Māori anahe, engari, i roto i ngā tuhinga e rua nei e kitea ana tā te iwi Māori tahuri ki ngā āhuaranga katoa o te Pākehā hei oranga kē mō rātou. I roto i ngā tuhinga e rua e mea ana ngā kaituhi nā te iwi Māori anō tōna reo i patu. Nā te ao Māori tonu i whakahāwea, i whakatakē, me te aha, e mānukanuka nui nei tātou i tēnei wā mō te oranga tonutanga o te reo. Ki a au nei, ko te take e tuhia pēneitia ana ngā kōrero kia mutu ai tā te iwi Māori uapare nō te kāwanatanga, nō te iwi Pākehā raini te hē e tata ngaro nei te reo. Me kaha ake tātou te iwi. Maranga ake ki runga! Ākona te reo, tautokona te kaupapa!</p>	<p><i>Hei tauira taunaki noa:</i></p> <p>Hei whakataki ake, ko tētahi o ngā tino rerekētanga e kite nei ahau i te tuhinga nō te Pipiwharauora ki tērā nā Tā Tīmoti Kāretu ko te noho māwehe o ngā kūmua i ngā kupu matua i ētahi wā, pēnei i te 'wha-kairo' me te 'whaka-ngaro'. Ka rua, kua kore he tohutō i te tuhinga nei. Hei tāku, e pēnei ana nā te mea kua kore he tikanga kārawarawa ō te reo Māori i te tau 1903 pēnei i te wā nei, mō te whakatakoto i te kupu. Ka whakatūria ana Te Taura Whiri kātahi te ao Māori ka huri ki te uta i ngā tohutō ki ngā kū e pai ai tā te tangata whakahua i te kupu kia tika, e mārāma kehokeho hoki ai te ngako o te kōrero.</p>

NCEA Kaupae 3 Te Reo Rangatira (91804) 2021 — whārangi 2 o 2

KW1	KW2	P3	P4	KA5	KA6	KR7	KR8
Kāore e hāngai ana te tuhinga ki te kaupapa. Kāore e puta te mātau ki te puna reo o tēnei taumata.	Iti rawa te tātari, te matapae hoki.	Ka tātari i ngā hanga o te reo e panoni ana. Ka tātari i ngā rerenga kētanga me ngā ritenga o ngā reo e rua. Ka matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā.	Ka āta tātari i ngā hanga o te reo e panoni ana. Ka āta tātari i ngā rerenga kētanga me ngā ritenga o ngā reo e rua. Ka āta matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā.	Ka āta tātari, ka āta māhitihi i ngā rerenga kētanga me ngā ritenga o ngā reo e rua. Ka āta mārohirohi i ngā take o aua rerenga kētanga. Ka āta matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā me ngā take e rerekē ai.	Ka whānui te tātari me te māhitihi i ngā rerenga kētanga me ngā ritenga o ngā reo e rua. Ka whānui te mārohirohi i ngā take o aua rerenga kētanga. Ka whānui te matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā me ngā take e rerekē ai.	Ka āta whakapakepake te mārohirohi i ngā take o aua rerenga kētanga. Ka āta whakapakepake te matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā me ngā take e rerekē ai.	Ka hōhonu, ka whānui te whakapakepake me te mārohirohi i ngā take o aua rerenga kētanga. Ka hōhonu, ka whānui te whakapakepake me te matapae i te ahunga atu o te reo i ēnei rā me ngā take e rerekē ai.

KW0 = Kāore he paku hāngaitanga, kāore rānei he tuhinga.

Whakataunga

Kāore i Whiwahi	Paetae	Kaiaka	Kairangi
0 – 2	3 – 4	5 – 6	7 – 8